

יהודה [לעיל סא, ב]: יש להם לכהנים כפרה בשעיר המשתלח. ואם כן מדוע הכהן הגדול לא היה מזכיר את עונות הכהנים בוידוי השעיר?

אלא בעל כרחך שמשנתנו חולקת על דעת רבי יהודה [וסוברת כרבי שמעון שאין הכהנים מתכפרים אלא בפר החטאת של הכהן הגדול].

אביי אמר: אפילו אם תימא [תאמר] שמשנתנו כרבי יהודה היא, אין להקשות מדוע לא הזכיר הכהן הגדול את הכהנים בוידוי השעיר: שהרי, וכי אטו [שמא] הכהנים לאו בכלל "עמך ישראל נינחו [הן]?! ומאחר שהזכיר את "עמך ישראל" בוידוי, ממילא גם הכהנים בכלל זה!

שנינו במשנה: מסרו למי שהיה מוליכו לעזאזל. והכל כשרין להוליכו.

תנו רבנן ברייתא המבארת את מקור דברי משנתנו שהכל כשרים להוליכו:

נאמר [ויקרא טז כא] בענין השעיר המשתלח: "ושלח ביד איש עתי המדברה". ודרשו חכמים בכרייתא:

"איש" — להכשיר את הזר ואין צריך כהן.

"עתי" — מלשון עת וזמן. מכאן שצריך 10-ב שיהא מזומן [מוכן] לשליחותו מאתמול.

ועוד דרשו:

והכל כשרין להוליכו ואפילו זרים. אלא שעשו להם הכהנים גדולים מנהג של קבע למסרו בידי כהנים בלבד, ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. (135).

אמר רבי יוסי: מעשה והוליכו אדם ששמו ערסלא, וישראל היה [ומכאן הוכיח רבי יוסי שהיו מניחים גם לישראלים להוליכו (136)].

וכבש [גשר] עשו לו למי שהיה מוליך את השעיר, ודרך אותו הכבש היה יוצא אל מחוץ לעזרה וחוץ לירושלים, כדי שלא יוכלו לגעת בו, מפני הכבליים שהיו מתלשים בשערו ומזוזים אותו, ואומרים לו טול את השעיר מהר וצא מכאן. טול מהר וצא, ואל תשהה את עונותינו אצלנו עוד.

גמרא:

שנינו במשנה: וכך היה אומר [כשהתודה על השעיר]: חטאו עוו ופשעו לפניך עמך בית ישראל.

ואילו "בני אהרן עם קדושך" לא קאמר. ולא היה הכהן הגדול מזכיר את עונות הכהנים בשעה שהתודה על השעיר.

מאן תנא. מי הוא התנא ששנה את משנתנו [שלא הזכיר את עונות הכהנים על השעיר]?

אמר רבי ירמיה: משנתנו דלא כרבי יהודה היא. דאי שהרי אם תרצה להעמיד את משנתנו כרבי יהודה קשה: הא אמר רבי

135. אך מלשון רש"י נראה שגרס "אלא שעשו להם כהנים קבע" [ולא — "כהנים גדולים"], והיינו שעשו את הכהנים בקביעות להיות ממונים להוליכו. ולא היו בית דין של כהנים

136. רבנו אליקים.

לשון "כפרה". [שנאמר: "והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה" ויקרא טז, י]. הלכך דינו כדין קרבנות הבאים לכפרה, שכשרים על ידי כהן בלבד.

קא משמע לן, השמיע לנו הכתוב שאף על פי כן זר כשר.

שנינו בברייתא: "עתי" — ואפילו בשבת.

והוינן בה: למאי הלכתא, מה בא הכתוב להתיר בשבת? אם בא להתיר להוציא את השעיר מחוץ לתחום, הרי איסור תחומין מדרבנן הוא ולא מן התורה! (137)

אמר רב ששת: הכתוב בא לומר, שאם היה השעיר חולה, מרכיבו על כתיפו ומטלטלו ארבע אמות ברשות הרבים. (138)

"עתי" היינו שלעולם ישלח בעתו, ולא יעבור זמנו בלא שישלח. ואפילו אם חל יום הכיפורים בשבת מחללים שבת בהולכתו לעזאזל.

וכן לא יעבור זמנו ואפילו במקום שעובר על איסור טומאה. [ולהלן הגמרא תבאר באיזה מקרים שייכים איסורי שבת וטומאה בשילוחו].

והגמרא מבארת את דברי הברייתא:

שנינו בברייתא: "איש" להכשיר את הזר.

ומקשינן: פשיטא, מדוע היינו חושבים שהזר פסול להוליכו לעזאזל? הרי אין זה בכלל עבודת הקרבנות!

ומתריצין: מהו דתימא, שמא תאמר "כפרה" כתיבא ביה בהולכת השעיר לעזאזל נאמרה

פי שבשבת נאמר גם עשה, אין העשה אמור אלא בשאר מלאכות אבל לא בתחומין ומחמר. ריטב"א יבמות ז בשם רבינו יונה]. ודוקא לענין מלאכות שיש בהם חיוב מיתה לא נאמר הכלל של "יבוא עשה וידחה לא תעשה". ולפיכך הגמרא מעמידה את הפסוק בענין הוצאה.

[ומדברי רבינו אליקים בהמשך הגמרא נראה שאכן פירש את הגמרא לענין גם איסור תחומין].

138. ואיסור טלטול ארבע אמות נלמד מדין הוצאה. ריטב"א. השאגת אריה [שם] הקשה מדוע הגמרא לא העמידה את הריבוי לענין עצם דחיית השעיר מן הצוק והריגתו שזה חילול שבת. עיין שם. ובדבר אברהם חלק ב סימן ח שהאריכו בזה.

וראה להלן הערה 142.

137. כך פירשו רש"י וריטב"א. אבל בעירובין לה, ב לו, א נחלקו תנאים בדבר.

ובשו"ת שאגת אריה [סימן ע] הקשה מסוגייתנו על דעת הרמב"ם שפסק שאיסור יציאה חוץ לתחום 12 מיל הוא מדאורייתא [אפילו לסוברים שאיסור תחום שבת של 2000 אמה אינו מדאורייתא].

ואם כן היה ראוי להעמיד את חילול שבת שהוזכר בברייתא לענין איסור יציאה מחוץ לתחום! [עיין שם שהאריך בזה]. [וכן הקשה שיהיה איסור מחמר בהולכת השעיר].

ועיין שיח יצחק כאן.

ומהר"ץ חיות תירץ שאיסור יציאה חוץ לתחום אין בו חיוב מיתה אלא איסור לאו בלבד. [וכן במחמר]. ובזה אין צריך הפסוק להשמיענו שהולכת השעיר דוחה "לא תעשה" של שבת. שהרי עשה דוחה לא תעשה. [ואף על

אמר רפרם: זאת אומרת — מהברייתא הזאת
אנו לומדים שנאמרו דיני עירוב חצרות
ואיסור הוצאה מרשות לרשות, לענין שבת
בלבד.

ואין דין עירוב חצרות (140) ואיסור הוצאה
מרשות לרשות ליום הכיפורים. (141)

ומאחר שאין איסור הוצאה ביום הכיפורים,
ממילא הייתי אומר שדוקא ביום הכיפורים
שחל בימות החול מותר לטלטל את השעיר.
אבל בשבת אסור, משום שלא מצאנו
שהתורה התירה את איסור הוצאה בשילוח
השעיר. (142)

שנינו בברייתא: "עתי" — ואפילו כשעובר
באיסור טומאה.

והוינן בה: למאי הלכתא איך שייך איסור
טומאת מקדש וקדשיו בשילוח השעיר
לעזאזל, שהוצרך הכתוב להתירו?

אמר רב ששת: הכתוב בא לומר שאם נטמא
משלחו של השעיר, הרי הוא נכנס בעודו

ומפרשינן: לפי תירוצו של רב ששת.
הברייתא כמאן, כאיזה תנא היא סוברת?
דלא כרבי נתן [דלהלן] אלא כחכמים.

דאי הברייתא כרבי נתן היא, קשה: האמר
[הרי רבי נתן אמר] חי נושא את עצמו,
והמטלטלו בשבת אינו עובר איסור
דאורייתא [אלא מדרבנן]! ומדוע הוצרך
הכתוב להתיר לטלטלו בשבת?

ודחינן: אפילו אם תימא [תאמר] שהברייתא
סוברת כדעת רבי נתן, בכל זאת שעיר שחלה
שאני, שונה מבריא. שדוקא בריא נושא את
עצמו והנושאו בשבת פטור, אבל חולה אינו
נושא את עצמו, הלכך הנושאו בשבת חייב.
[ולכן הוצרך הכתוב להתיר לטלטלו בשבת].

ועתה הגמרא מבארת מדוע צריך פסוק
מיוחד להתיר את טלטול השעיר בשבת.
שיש לשאול: הרי יום הכיפורים דינו כשבת.
ומובן מאליו שכל מה שמותר ביום
הכיפורים שחל בחול, מותר גם בשבת! (139)

139. רש"י. ועיינן רבנו אליקים.

140. כך פירש רש"י. וכתב שעירובי חצירות
הוזכרו כאן בחינם. אלא שהוזכרו כאן אגב
הוצאה מפני שעירוב חצרות הם תקנת חכמים,
שאסור לטלטל בחצר [שיש בה כמה בתים] בלא
עירוב.

141. יום הכיפורים שוה לשבת לענין איסור
מלאכה. שנאמר [ויקרא כג כח] "וכל מלאכה לא
תעשו". ואם כן קשה איך יתכן שאין איסור
הוצאה ביום הכיפורים.

תירצו תוספות ישנים: הוצאה אינה מלאכה
גמורה. [וכן כתב בתוספות הרא"ש].

והריטב"א מוסיף שאיסור הוצאה בשבת אינו
נלמד מאיסור מלאכה. אלא מהפסוק [שמות טז,
כט]: "אל יצא איש ממקומו" שדרשו חכמים
"אל יוציא".

142. הראשונים הביאו שמסקנת הגמרא
בכריתות [יד, א] שדברי רפרם אינם נכונים,
ולעולם איסור הוצאה נאמר אף ביום הכיפורים,
אלא שאין צריך פסוק להתיר מלאכה בשעיר
ביום הכיפורים כיון שדין שילוח השעיר נאמר
ביום הכיפורים. והכשרו על ידי מלאכה.
תוספות. תוספות ישנים ותוספות רא"ש [ועיינן
שם]. ורבינו אליקים. ועיינן רש"ש, ושאגת אריה
סימן ע.

טמא לעזרה ומשלחו [שאף על פי ששלא לצורך שילוח השעיר אסור להכנס לעזרה בטומאה בכל זאת התירה התורה להכנס לצורך שילוח השעיר].⁽¹⁴³⁾

הגמרא מביאה ברייתא [תוספתא ג] הדנה אם מותר לטלטל את השעיר על כתיפו:

שנו בברייתא: **שאלו את רבי אליעזר**: אם השעיר חלה, מהו הדין, האם מותר שירכיבהו על כתיפו?

לא רצה רבי אליעזר להשיב להם. ולכן אמר להם: בריא היה השעיר ויכול הוא להרכיב אני ואתם אותי ואתכם [ולהלן הגמרא מבארת שרבי אליעזר לא היה אומר דבר שלא שמע מפיו רבו. ולפיכך נמנע מלהשיבם].⁽¹⁴⁴⁾

חזרו ושאלו אותו: אם חלה משלחו של השעיר, מהו הדין, האם מותר שישלחנו ביד אחר שלא זומן לכך מאתמול?

גם על זה לא רצה רבי אליעזר להשיב, ואמר להם: **אחא בשלום אני ואתם**. כלומר, לא אני ולא אתם נזדקק לשלחו. ולמה לכם לשאול דבר זה?⁽¹⁴⁵⁾

חזרו ושאלו אותו שאלה אחרת: אם דחפו [דחף את השעיר] מן הצוק ולא מת — מהו דינו, האם צריך שירד אחריו וימיתנו?

אמר להם: **בן יאבדו כל אויבך ה'** [שופטים ה].⁽¹⁴⁶⁾

וחכמים אומרים תשובה על כל השאלות שנשאל רבי אליעזר:

א. אם חלה — מרכיבו על כתיפו.

ב. אם חלה משלחו — ישלחנו ביד אחר.

ג. אם דחפו ולא מת — ירד אחריו וימיתנו.

אגב שבברייתא מצאנו שרבי אליעזר סרב לענות על מה ששאלוהו, וענה בדברים אחרים, הגמרא מביאה ברייתא אחרת כעין זו.

שנו בברייתא: **שאלו את רבי אליעזר**: אדם פלוני מהו בעיניך, [כלומר, איך מעשיו נראים לך], האם הוא יזכה לעולם הבא?

אמר להם רבי אליעזר: שמא לא שאלתוני על אדם זה, **אלא על פלוני** — אדם אחר?⁽¹⁴⁷⁾

143. ואין אומרים שיכנס אדם אחר [שאינו טמא] לעזרה. מפני שנאמר "איש עיתי" דהיינו איש שמזומן לכך מאתמול. רבנו אליקים.

144. כלומר מעולם לא קרה שחלה השעיר. רבנו אליקים, ריטב"א. [ועיין בריטב"א בשם רש"י].

145. כך פירש רש"י.

146. כלומר, מעולם לא קרה שלא מת בדחיפה. וכן יאבדו גם כל אויבך ה'. רבנו אליקים.

147. כתב רש"י: ויש פותרים ששאלוהו על שלמה בן דוד והשיב על אבשלום. ופירוש זה מובא בר"ח ורבנו אליקים ושאר הראשונים.

143. ואין אומרים שיכנס אדם אחר [שאינו טמא] לעזרה. מפני שנאמר "איש עיתי" דהיינו איש שמזומן לכך מאתמול. רבנו אליקים.

144. כלומר מעולם לא קרה שחלה השעיר. רבנו אליקים, ריטב"א. [ועיין בריטב"א בשם רש"י].

145. כך פירש רש"י.

146. כלומר, מעולם לא קרה שלא מת בדחיפה. וכן יאבדו גם כל אויבך ה'. רבנו אליקים.

147. כתב רש"י: ויש פותרים ששאלוהו על שלמה בן דוד והשיב על אבשלום. ופירוש זה מובא בר"ח ורבנו אליקים ושאר הראשונים.

אמר להם רבי אליעזר: שמא לא שאלתוני אלא על הכבשה?

חזרו ושאלוהו שאלה אחרת: ממזר מהו דינו לענין לירש את אביו? האם דינו כבן כשר או לא?

והוא [רבי אליעזר] השיאן לדבר אחר, ואמר להם: שמא שאלתוני מהו דינו לענין ליבם את אשת אחיו המת?

חזרו ושאלוהו שאלה אחרת: מהו להציל רועה [האם יכול הרועה להציל] כבשה מן הארי? (148)

אמר להם רבי אליעזר: שמא לא שאלתוני אלא על הרועה, אם מותר להצילו מיד הארי?

חזרו ושאלוהו: מהו [האם ראוי] להציל את הרועה מן הארי?

ואכן אוריה נהרג, ודוד נשא את בת שבע אשתו. והגמרא בשבת נו, א מבארת שדוד שלח את אוריה למותו משום שהיה בכלל "מורד במלכות" שחייב מיתה.

ובמה מרד? שאמר לדוד "ואדוני יואב" [שם]. וחלק כבוד לתלמיד [יואב] בפני הרב [דוד]. והרי זה מרידה במלכות דוד.

ושאלו את רבי אליעזר: האם מותר להציל את "הכבשה" שהיא בת שבע [כך כינה אותה נתן הנביא במשל שם] מיד דוד? כלומר, האם בת שבע היתה אשת איש כאשר בא עליה דוד, או לא?

שדעת רבי יונתן [בכתובות ט, ב] שכל היוצא למלחמת בית דוד היה כותב גט כריתות לאשתו [שמא ימות, ולא יודע דבר מותו. ותישאר אשתו עגונה]. ונמצא שבת שבע לא היתה אשת איש. שהרי קיבלה גט מאוריה. ושאלו את רבי אליעזר: האם אמנם נכון הדבר שכל היוצא למלחמת בית דוד כתב גט לאשתו?

וענה רבי אליעזר: שמא לא שאלתוני אלא על הרועה. דהיינו על אוריה עצמו. האם מותר להצילו מיד דוד?

כלומר, האם אוריה התחייב מיתה, מפני שמרד במלכות באומר "ואדוני יואב" בפני דוד, שהרי אין חולקין כבוד לתלמיד לפני הרב, ואסור להצילו מיד דוד, או שחולקין כבוד לתלמיד לפני הרב, ואם כן

[מלכים — א יא].

ואמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה. [שבת נו, א. ופירשו שם שלא מחה ביד נשיו שבנו במה לעבודה זרה. אבל הוא עצמו לא בנה].

ושאלו את רבי אליעזר האם שלמה יזכה לעולם הבא, כלומר, האם הוא חטא או לא חטא?

וענה להם רבי אליעזר: שמא לא שאלתוני אלא על אבשלום?

שנאמר במלכים שאבשלום בא על פלגשי אביו. ויש לשאול, האם פלגשים הן נשים שהתקדשו בקידושין, ואבשלום עבר על איסור אשת איש, ואשת אביו, [שהן איסורים שחייבים עליהם מיתת בית דין]. ואבשלום לא יזכה לעולם הבא, או שפלגשים הן נשים שהיו מיועדות למלך בלא חופה וקידושין. [כך אומר רב בסנהדרין כא, א]. ואין בזה איסור אלא משום מפותת אביו. [ויזכה לעולם הבא].

וחזרו ושאלוהו על אבשלום. והשיב להם שמא לא שאלתוני אלא על שלמה.

148. פירשו הר"ח ושאר הראשונים שמדובר כאן במעשה אוריה ובת שבע.

מבואר בשמואל ב יא, שדוד בא על בת שבע אשת אוריה כאשר היה אוריה בשדות הקרב, ואחר כך דוד שלח את אוריה לקרב כדי שיהרג.

שוין לאיסור [משום עובד עבודה זרה], מפני מה אין מיתתן של כל העובדים היתה שוה? שהיו שמתו בסייף, והיו שמתו במגפה, והיו שמתו בחולי מעיים!

אמר לה רבי אליעזר: אין חכמה לאשה אלא בפלך. [אין לה עסק לחקור בשאר החכמות אלא בפלך (151)]. **וכן הוא [הכתוב] אומר [שמות לה]: "וכל אשה חכמת לב בידיה טור"** [משמע שחכמת האשה היא בטויה]. (152)

איתמר: נאמרה בבית המדרש מחלוקת רב ולוי, לתרץ את שאלת האשה החכמה [מדוע לא היתה מיתה אחת לכל העובדים את העגל]:

חד [אחד מהם] **אמר:** מי שזיבה קרבנות וקיטר קטורת לעגל, מת בסייף, מפני שהזובח ומקטיר לעבודה זרה עונשו בסקילה. ועון העגל היה לפני שהתפרשו לבני ישראל ארבע מיתות בית דין, ולכן נידונו כבני נח שכל מיתתן בסייף. (153)

חזרו ושאלוהו שאלה אחרת: מהו דינו של הממזר לענין לסוד את ביתו. האם גם הוא חייב לשייר אמה על אמה לא מסויד משום צער החורבן כשאר בני ישראל או שאינו ככלל זה? (149)

והוא השיאן לדבר אחר ואמר להם: שמא לא שאלתוני אלא מהו דינו לענין לסוד את קברו, האם דינו כשאר ישראל שקבריהם מטמאים וסדים אותם בסיד כדי שיראו שיש שם קבר ולא יטמאו, או שקברו אינו מטמא? (150)

וטעמו של רבי אליעזר שהשיאן לדבר אחר, לא היה מפני שהפליג בדברים כדרך אדם שאינו יודע להשיב [וכדי להתחמק מתשובה הוא מפליג לדבר בדברים אחרים],

אלא יודע היה להשיב להם, אך לא השיב, מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם.

שאלה אשה חכמה את רבי אליעזר: מאחר שמעשה העגל שעבדו ישראל, כל עבודותיו

לא מרד אוריה בדוד, ושלא כדין הרגו. ומותר להצילו? [ונחלקו בזה אמוראים בבא בתרא קט, ב].

[ועיין פירוש אחר במאירי].

149. על פי רבנו אליקים. ואפשר שכך כוונת רש"י. ועיין הגהת הב"ח [אות ב].

150. על פי רבנו אליקים. אבל הב"ח [בהגהות אות ב] כתב שמדובר כאן על סיד שסדו את הקבר לשם כבוד. ולא לשם ציון. ושאלו את רבי אליעזר האם סדים את קברו של הממזר, או, מאחר שהוא פסול אין מכבדים אותו, כדי שיהא

היכר שזרעו פסול.

[ועיין חידושי אגדות מהרש"א בבא בתרא סוף פרק ג'. גליון הש"ס].

151. רבנו אליקים.

152. מעשה זה מובא אגב המעשים הקודמים שלא רצה רבי אליעזר להשיב דבר שלא שמע מפי רבו. מהר"ץ חיות בשם רב שרירא גאון.

אבל עיין שם שהוכיח שרבי אליעזר ידע תשובה לדבר. אלא שלא רצה ללמדה מפני שאין מלמדים את הנשים דברי תורה.

153. עיין מהרש"א ורש"ש.

ואחיותיהם, והרגום. ומכאן שהיו מקצת בני שבט לוי שעבדו לעבודה זרה, שהרי אביהם ואחיהם לויים היו!

ענה רבינא: **אביו** המוזכר בפסוק, היינו **אבי אמו** שהיה מ**ישראל** ולא היה לוי. וכן **אחיו** שהוזכר בפסוק, היינו **אחיו מאמו** ולא מאביו. שהיה מ**ישראל** שלא היה אביו של אחיו לוי, וכן **בניו** שהוזכרו בפסוק, היינו **בני בתו** שילדה מ**ישראל**.

שנינו במשנה: **וכבש עשו לו** למשלח את השעיר, מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו טול [את השעיר מהר] וצא, טול וצא.

אמר רבה בר בר חנה: **לא בבליים** היו המתלשים בשערו, **אלא אלכסנדריים** היו, ומתוך שהיו בני ארץ ישראל **שונאים את הבבליים** היו קורין אותן על שמו. מפני שהיו רגילים לכנות את כל קלי הראש ועושי דבר שאינו הגון "בבליים".

תניא נמי הכי — גם בברייתא שנו כך:

רבי יהודה אומר: לא בבליים היו, אלא אלכסנדריים היו.

אמר לו רבי יוסי לרבי יהודה: **תנוח דעתך**, בזכות שהנחת את דעתי. שמשפחתו של רבי יוסי באה מבבל. והיה רע בעיניו שגיננו את הבבליים.

שנינו במשנה: ואומרים לו **טול וצא**.

תנא בברייתא: כך היו אומרים לו: **מה שחי, צפירא דין?** מה מתעכב שעיר זה כאן?

ומי שגפף ונישק את העגל מת במיתה בידי שמים [במגפה], מפני שהמגפף והמנשק עבודה זרה אינו מומת בידי בית דין. (154)

ומי שרק שמח ב**לבבו** מת בהדרוקן בחולי מעיים.

וחד אמר: מי שעבד לעגל בעדים וחתראה [שראוהו עדים והתרו בו] מת מיתת בית דין בסייף.

ומי שעבד לעגל בעדים ובלא התראה אינו נענש בידי בית דין, אלא במיתה בידי שמים.

ואם לא היו עדים ולא התראה מת בהדרוקן חולי מעיים.

אגב שדיברנו על חטא העגל מביאה הגמרא מימרא של רב יהודה בענין זה:

אמר רב יהודה: **שבטו של לוי לא עבד עבודת כוכבים** במעשה העגל. **שנאמר** [שמות לב] בענין העגל: **"ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר מו' לה' אלי, ויאספו אליו כל בני לוי"**. משמע שכל בני לוי היו נאמנים לה' ולא עבדו עבודה זרה.

יתיב [ישב] רבינא וקאמר להא שמעתא — ואמר בבית המדרש את דברי רב יהודה.

איתיביה הקשו בני רב פפא בר אבא לרבינא: נאמר [בדברים לג] בשבח שבט לוי: **"האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו, ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע"**. כלומר כשחטאו ישראל בעגל התאספו בני לוי להרוג את העובדים לעגל [בציווי משה] ולא ריחמו על אבותיהם ואמותיהם, אחיהם

והי עונות הדור וחובי דרא פניאין! והי עונות הדור מרובין, והן על השעיר.

מתניתין:

אנשים חשובים מיקירי [מחשובי] ירושלים היו מלוין אותו את המשלח בצאתו מירושלים עד סוכה הראשונה שעשו לצורך המשלח בדרך מירושלים לעזאזל. והסוכה היתה רחוקה מירושלים אלפיים אמה, שזהו תחום שבת. והיו בה אנשים שבאו לשבות שם מערב יום הכיפורים, כדי שיוכלו להמשיך וללוות אותו מכאן ואילך [שהרי יקירי ירושלים לא יכלו להמשיך וללוותו יותר מאלפיים אמה].

ועשר סוכות עשו מירושלים ועד צוק עזאזל. מפני שהמרחק שבין ירושלים לצוק עזאזל היה תשעים ריס [שם של מידת מרחק]. ושבעה ומחצה ריס יש לכל מיל. נמצא שתשעים ריס הם 12 מיל, ומותר לאדם להתרחק ממקומו בשבת רק מיל אחד שהוא [אלפיים אמה] תחום שבת. הלכך, עשו 10

א-טו

סוכות בדרך. והסוכה האחרונה עמדה במרחק 10 מילין מירושלים. [ויושבי כל סוכה וסוכה היו מלוים אותו מרחק מיל]. ונמצא שיושבי הסוכה האחרונה ליוו אותו עד מרחק 11 מיל מירושלים. ואת המיל האחרון היה הולך לבדו. והיושב בסוכה האחרונה היה עומד מרחוק ורואה את מעשיו. (155)

ועל כל סוכה וסוכה היו היושבים בהן אומרים לו לכהן הגדול [כשהגיע לשם]: הרי מזון והרי מים, ואם נחלשת מן הצום והדרך תוכל לאכול ולשתות. (156) ומלוין אותו מסוכה לסוכה.

חזין מאחרון שבהן [שבסוכות] שאינו מגיע עמו לצוק, אלא עומד מרחוק במרחק מיל מסוכתו, ורואה את מעשיו של המשלח.

ומה היה המשלח עושה על הצוק?

היה חולק לשון של זהורית [צמר צבוע באדום] לשני חלקים. (157) הציו קשור [קשר] בסלע. והציו קשור [קשר] בין שני

והשיח יצחק רמז לזה [בסוף ד"ה אלא]. וכן נראה בתוספות הרא"ש שם. ועיין שם עוד. [ועיין בשיח יצחק שם, פירושים נוספים].

156. בגמרא מבואר שלא הוצרכו מעולם לאכול ולשתות. וראה להלן בגמרא שם בהערות.

157. הקשו תוספות ישנים: הרי אין מצוה מן התורה בהבאת הלשון, ואיך הותר לטלטלה ביום הכיפורים?

ותירצו שני תירוצים: א. הביאו את הלשון מאתמול. ב. הביאוהו ביום הכיפורים על ראש

155. מדוע לא עשו סוכה גם בסוף 11 מיל. ולא יהיה יותר מתחום שבת עד הצוק?

כתב התוספות יום טוב, שאילו יעשו שם סוכה, לא היה זה בכלל "ארץ גזירה" שנאמרה בתורה, כיון שמותר ללכת לשם ביום הכיפורים, וכן כתב תפארת ישראל.

ועיין להלן סח, א תוספות ישנים ד"ה בא וישב שלא שלח אנשים עם המשלח. כדי שלא יראו אם הלשון הלבין. [שלא יצטערו אם לא ילבין כמבואר בגמרא להלן שלכן לא הפסיקו לקשור לשון על פתח האולם]. ולפי זה יתכן שגם לא עשו סוכה אחר 11 מיל מטעם זה.